

ISIS

SAȘ

NATURA,
JURNAL

PENTRU RESPÎNDIREA ȘTIINTELOR NATURALE ȘI ESAKTE

ÎN TOATE KLASELE.

Pedięeatș

de

DOCTOR IULIUS BARASCH,

Profesor de Istoria Naturală la Colegiul Național și la școala de Medicină

DIN BUCURESCI

ANȘI 4-lea, 1859.

BUCUREȘTI.

Tipărit în Tipografia Colegiului Sf. Sava.

2121

848

ARTURI

P-104

LIBRARY OF THE
BIBLIOTECA UNIVERSITARA

MEMBERSHIP INFORMATION

MEMBERSHIP CARD NO.

279597

BCU Cluj Central University Library Cluj

MEMBERSHIP INFORMATION

MEMBERSHIP CARD NO.

MEMBERSHIP CARD NO.

MEMBERSHIP CARD NO.

MEMBERSHIP CARD NO.

ТАБЛА МАТЕРІАЛОРЪ.

А. Артіколі.

Pagina		Pagina
1.	Калълѣ de mare	157.
4, 9 mi 17.	Шарпеле вперѣ	161.
12.	Pemezii în kontra dărepei	169 mi 179.
15 mi 32.	Binatълѣ къ шoimъ	172.
21 mi 18.	Tucanulă	181.
24.	Insekta porțtoape de felinară	186.
25, 33, 49 mi 62.	Чева despre oameni în Insula Iava	195.
37.	Aspra saș vidra	196.
39.	Erodiulă	205.
41.	Despre insekta care strică pânza	209.
44 mi 55.	Passerea făturașă	212.
48.	Idel pentru reforma sistemului instrucțiunei	
51.	пъвлече ла noi	217 mi 225.
57, 65, 73 mi 81.	Peshti къ arini	220.
70.	Passera Pinguin din Patagonia	229.
79, 85, 103, 111, 118, 133, 143, 150, 159, 166, 181, 190, 197, 206, 214, 221, 228.	Stikla tonitoare în apă	230.
89.	Peshii electrice	231 mi 235.
92.	Чева despre originea ființelor animale	233.
94.	Plantele rășinoase	236.
97.	Măsură înaltimii prin barometru	241.
99 mi 105.	Krapълѣ	244.
107.	Traizълѣ animalelor	246, 254, 262, 270, 277, 286, 294, 301, 310, 318, 326, 334, 342, 350 mi 359.
113.	Aleksandru de Humboldt	249.
117.	Cactus de Cochenille	253.
121 mi 137.	Șnă monstru vegetală	257.
122.	Обичаиреа animalelor къ diversele	
126 mi 129.	mîncărei	259.
132.	Trăfii	260.
140, 145 mi 158.	Чева despre istoria călătorilor în	
148.	baloane	265 mi 274.
153, 177, 185, 193 mi 201.	Чева despre răsădirea leilor pe pământ antică	268.
	Zmokinълѣ	269.

Ѕнѣ арборѣ нигантикѣ in Калифорнiеа	273.	Istoriea Natyrалъ а възкѣтїеї	321, 329, 337,
Планта Лавра	276.		347, 353, 366,
Despre materia lăminel	281.		374 шї 378.
Нѣкѣлѣ	285.	Шоричелѣ шї шоболанѣ	324.
Asbestul în arta deszърей повллорѣ		Арборѣлѣ Tamarinu	332.
antici	289.	Арборѣлѣ Dafinъ	339.
Бекацелѣ шї Бекациелѣ	292.	Чева despre ploaie	345.
Guano	297.	Arctomusul saș Marmota	349.
Ѕнѣ felъ de ардарѣ in Америка	300.	Oranġiea шї портокала	357.
Despre pasърїе каре збоарѣ peste oceanъ	305.	Istoriea знѣї asasinatѣ жѣдекъторескѣ	361, 369
Ѕрсѣлѣ in antikkitate	307.		шї 382.
Микроскопѣлѣ шї инфлїнга лѣї азѣпра кѣ-		Podiea шї лѣмїеа	365.
поштинѣї natyrїї	313.	Dъелърїе in natyrъ	372 шї 380.
Indigo	316.	Adio кѣтре лекторї	377.

B. Komъnikaziņi Ńtiintifiche miċi.

Кѣмѣ poate чїне-ва съ кїштинѣ 200 талере	8.	Diferite rъstърїї despre frъmъsecea	144.
int'r'o zi шї съ нѣ факъ нимикѣ	8.	Обсервацинїе метеорологїче	152.
Ѕнѣ корпѣ оаменескѣ кърїосѣ	64.	Ѕнѣ калкѣлѣ кърїосѣ	160.
Ѕнѣ зраганѣ deosebїтѣ	—	Сѣмїнга de stpidїї	—
Обсервацинїї метеорологїче	—	Газѣлѣ in зсанїсѣлѣ domestikъ	—
Idem	72.	Обсервацинїе метеорологїче	—
Idem	80.	Idem	168.
Idem	82.	Ѕн кїтѣ взнѣ pentрѣ металѣ	176.
Sanie кѣ vaporѣ in Siberiea	88.	Обсервацинїе метеорологїче	—
Мѣтасѣ de rїndакѣ de рїчинѣ	96.	Idem	184.
Капра d'Angora акїматѣ in Franġiea	—	Пїнза transparentъ	—
Пѣлберѣа de insekte din Kazkaziea	—	Снѣма de mare artificїалѣ	—
Обсервацинїе метеорологїче	—	Обсервацинїе метеорологїче	192.
Despre konservaziņnea знора артиколї de		Idem	200.
miņkare	104.	Idem	208.
Продѣкцизнеа шї еспортацизнеа ожелорѣ in		Idem	232.
Franġiea	—	Skїmbarea климелорѣ	240.
Обсервацинїї метеорологїче	—	Обсервацинїе метеорологїче	248.
Idem	112.	Idem	256.
Idem	120.	Планта спѣргѣтоареа зїдърїлорѣ	264.
Idem	128.	Мѣзїка prin електрицитѣ	—
Хлороформѣ, знѣ remedѣ ла natima de		Обсервацинїе метеорологїче 272, 280, шї 288.	
mare	136.	Seminġelѣ карѣ se miņкѣ de sine	296.
Молнѣскѣлѣ ингърїторѣ de петре	—	Анѣнѣлѣ	352.
Обсервацинїї метеорологїче	—	Ѕнѣ казѣ кърїосѣ de catalensiea	384.
Idem	144.	Skїmbarea пелїї ведеталелорѣ	—

JURNAL

PENTRU PESHÎNDIREA ŞTIINŢELOR ÎN NATŢRALE ŞI ESAKTE, ÎN TOATE CLASELE

Pedişeats

BCU Cluj / Central University Library Cluj

de
PROFESOR DOCTOR IULIUS BARASH.

№ 1.

(Anul al patrulea)

Български

8 Ianuarie, 1859.

Копиреца: Сборял гндърлорѣ. — Исторя пѣминтлалѣ. — Комзикациул итингифе мѣи.

Сборял гндърлорѣ.

„Kită de kşpîndă şeşe timnă! Kită de kşpîndă a şeşit anul!“ Asta este espresia mea mai toa konversaciunii d'astăzi, în zioa anului nou. Dară acei kare vorbeskă astă-felă, n'ăş mşşpată bine kşvintelo loră. Kăci timnă nă şeşe, fiindă-kă este eternă şi infinită, apoi şăş lăkră infinită nă poate să şeşă ničî să treakt. Ama dară, nă timnă, çi vieaşa noastră a şeşită, fiindă-kă vieaşa noastră este trektoare şi nă eternă. Într'adevără, kindă ni-a şeşită şăş anul din vieaşa noastră, ni-a şeşită o parte konsiderabilă a existençei noastre. Vieaşa noastră se skimbă în ori-çe minşă, în ori-çe sekunde, apoi într'o oră şintă 3600 sekunde şi într'şăş anul şintă 31 milioane sekunde! Într'şăş anul, pendşla cea-sopnikşlă s'a mişkat de 31 milioane de ori şi

totă d'o dată în aştă timnă, vieaşa a şeşită a-semenea 31 milioane de skimbări nelinçetate, nesimşitoare, dară adevărata şi reale!

Fie-kare omă ştie kă korşlăş nostru este şăş prodşktă ală timnăş; eăş noastre kă timnă, are treşşingă de timnă şăş kindă kreşte, kă timnăş naintează şi kă timnă moare. Asta este mlşştă tşşpora. Dară mşşş şăş imăşină kă şpirtşlăş nostru nă e şşşşş timnăş. O espresia volgară zice „iste ka o idee“, pară nă çere treşşingă de ničî şăş momentă ală timnăş kă să naskă o idee. Pe kind alăş ponşlă şăş imăşină kă gîndire nostre, kă lăkrări kare esistă şi şintă şăş, treşşă să şăş o mişkare; năşmaş lăkrările noastre n'ăş mişkare; dar zik kă imăşină şi ideele treşşă să şăş o mişkare

foarte iste, паркъ szorǔ; de aceea a nǔmit'o „зборълǔ rǔndǔrilorǔ“. Eatǔ iarǔ o espresǔne care prezintǔ iǔceala cea mai mare, cea mai nemesǔrabǔlǔ.

Sǔblimǔ mi frǔmosǔ este aceeaa imaǔinarea adekǔ kǔ simǔǔirile mi rǔndǔriile, nǔ черǔ niǔi zǔǔ timnǔ; kǔ sintǔ fiinǔe ideale nesǔnǔse timnǔlǔ. Darǔ ũtiinǔa modernǔ a strikatǔ mǔlǔe imaǔinǔnǔri frǔmoase care nǔ eraǔ konformǔ adevǔrǔlǔ; sǔ vedemǔ akǔmǔ че a fǔkǔlǔ ũtiinǔa kǔ aceeaǔe imaǔinare.

ũtiinǔa a rǔsitǔ kǔ mi ideile mi simǔǔirile noastre sintǔ sǔnǔse timnǔlǔ. Ba inkǔ a kǔlezatǔ a mǔǔǔǔra adestǔ timnǔ. La intǔia vedere sǔ pare a fi o absǔrditate, ka sǔ vrea ǔine-ba sǔ mǔǔǔǔre timnǔ черǔlǔ ka o idǔe sǔ nǔskǔ in kapǔi nostrǔ; insǔ avem aale esemǔle d'aale asemenea intǔerindeǔi ale ũtiinǔeǔi, care aǔ rezǔit.

Pǔlǔ la anǔlǔ 1675, lǔmina s'a bǔkǔratǔ de privǔleǔiǔlǔ rǔndǔriilorǔ d'akǔmǔ; adekǔ pǔlǔ atǔnǔi, oamǔniǔ zǔcea kǔ lǔmina nǔ e sǔnǔsǔ timnǔlǔ. Intǔr'adevǔrǔ, sǔ stea ǔine-ba la zǔǔ kolǔǔ intǔr'o saalǔ mare obǔkǔrǔ mi in kolǔǔlǔ onǔǔ sǔ apǔinǔzǔ ǔine-ba o lǔminǔare, indatǔ celǔ d'intǔiǔ va vedea lǔminǔ; aǔa darǔ, vedemǔ aiǔi kǔ lǔmina nǔ cere niǔi zǔǔ momentǔ de timnǔ ka sǔ aǔǔǔnǔ din lokǔlǔ d'ǔnde a eǔitǔ niǔz la okǔi noǔtrǔi. Darǔ astronomǔlǔ *Olaf Roemer* din Danemǔarka, a deskonǔeritǔ in nǔmitǔlǔ anǔ la lǔmina satelǔǔilorǔ a planetǔi Iǔnitǔrǔ, kǔ aceeaǔe lǔminǔ cere zǔǔ timnǔ de 8 minǔte mi 13 sekǔnde ka sǔ strǔbatǔ zǔǔ spaǔiǔ de 20 milǔioane mile ǔeografǔe. Intǔr'adevǔrǔ, o iǔcealǔ estǔraordinǔarǔ care n'are asemǔnarea eǔi ne pǔmǔntǔ; kǔǔi in aceeaǔe timnǔ in care noi fǔcǔemǔ nǔmai kite-ba sǔte de nǔmi, lǔmina a fǔkǔlǔ *doz-zǔei de milǔioane* mile ǔeografǔe! Anoi intǔr'o sekǔndǔ (adekǔ zǔǔ timnǔ kitǔ avem noi treǔǔǔǔǔ sǔ inkǔidem pǔconǔele mi sǔ le deskǔdemǔ); in aceeaǔe timnǔ, lǔmina a strǔbatǔlǔ zǔǔ spaǔiǔlǔ de 40 miǔ mile ǔeografǔe, adekǔ zǔǔ spaǔiǔlǔ de ũeante opǔi mai mare de kitǔ toatǔ perǔferǔea (okolǔlǔ) pǔmǔntǔlǔi care este 5460 mile ǔeografǔe. Eatǔ diferǔinǔa intǔre iǔceala noastrǔ mi a lǔmineǔi. O korǔbie bǔnǔ ǔre treǔǔǔǔǔ d'zǔǔ anǔ ka sǔ okoleaskǔ toǔǔ pǔmǔntǔlǔ. Aǔa darǔ, o korǔbie bǔnǔ fǔce in ũeante anǔ avǔa drǔǔǔǔlǔ care 'lǔ fǔce lǔmina intǔr'o

sekǔndǔ. Darǔ in ũeante anǔ sintǔ 217 milǔioane sekǔnde; prin ǔǔmǔre, lǔmina se miǔkǔ kǔ 217 milǔioane de opǔi mai iste de kitǔ cere mai bǔne korǔbǔi ale noastre. Kitǔ de lenemǔ ũintǔmǔ ne lǔnǔz lǔminǔ!

Darǔ de че sǔ ne miǔǔmǔ kǔ miǔkǔǔirile korǔbǔlǔi nostrǔ sintǔ aǔa de lenemǔ mi inǔete lǔnǔz aceea a lǔmineǔi, kindǔ vedemǔ kǔ kearǔ sǔnǔelǔlǔ care merǔe mǔlǔ mai iste de kitǔ vinǔlǔ mi care fǔce intǔr'o sekǔndǔ drǔǔǔǔlǔ de 1070 nǔmi, este foarte lenemǔ in raportǔ kǔ lǔmina; kǔǔi, че sintǔ 1070 nǔmi lǔnǔz 40.000 mile ǔeografǔe (20,000 poǔte)!

Dǔne че ũtiinǔa fizǔkǔ a deskonǔeritǔ kǔ mi lǔmina cere zǔǔ timnǔ pentǔ lǔkǔrǔrea eǔi, ũtiinǔa fiziologǔiei n'a intǔǔǔiatǔ a deskonǔeri ka mi ideile mi simǔǔirile noastre sintǔ sǔnǔse timnǔlǔ. Kite-ba esǔperimente foarte simǔle poate sǔ dovedeaskǔ aceeaa. Sǔ ia ǔine-ba zǔǔ kǔrǔbǔne de fokǔ, sǔ'lǔ nǔic ne zǔǔ черǔ mi sǔ'lǔ invǔrǔleaskǔ iste, atǔnǔi o sǔ i se nǔrǔ kǔ vedǔ zǔǔ черǔ de fokǔ. De че асcаstа? Fiindǔ kǔ impǔresǔnea imaǔinǔei kǔrǔbǔnǔlǔ de fokǔ care prodǔce in noi simǔǔǔlǔ vedereǔi, ǔero oarǔǔi-kare timnǔ mi ǔine in noi oarǔǔi-karo timnǔ, mǔkǔrǔ kǔ in aceeaǔe intervalǔ kǔrǔbǔnǔlo s'a miǔkatǔ din lokǔlǔ sǔǔ mi nǔ se mai afǔ ne lokǔlǔ ǔnde a prodǔǔ intǔia impǔresǔne; insǔ noi ne imaǔinǔmǔ toǔǔ a vedea kǔrǔbǔnǔ in aceeaǔe lokǔ. Darǔ fiindǔ kǔ in aceeaǔe timnǔ черǔkǔlǔ s'a miǔkatǔ, prin ǔǔmǔre kǔrǔbǔnǔle de fokǔ a aǔǔǔǔǔ la zǔǔ aalǔ nǔnǔkǔlǔ biǔinatǔ kǔ celǔ d'intǔiǔ, de aceea prodǔce akǔmǔ in noi o impǔresǔne nǔot; anoi fiindǔ kǔ efǔkǔtele impǔresǔnei d'intǔiǔ n'aǔ inǔetatǔ, de aceea amǔndǔz impǔresǔnǔle se kombǔnǔ mi ni se pare kǔ vedemǔ zǔǔ arkǔ de fokǔ mi черǔkǔlǔ toǔǔ invǔrǔtǔndǔ-se din noǔ, toǔǔ prodǔce impǔresǔniǔ noi care kombǔnǔndǔ-se kǔ ǔelo vekǔ ale kǔrǔora efǔkǔte n'aǔ inǔetatǔ, prodǔce in noi simǔǔirǔea zǔǔi черǔ intǔerǔ infokatǔ. Eatǔ darǔ probatǔ kǔ impǔresǔnǔle simǔǔǔirilorǔ cere opǔi-ǔe timnǔ mi ǔine opǔi-ǔe timnǔ.

Sǔntǔ oamǔniǔ care pǔǔǔǔǔ zǔǔ lǔkǔrǔ mai kǔrǔindǔ, ne kindǔ aǔǔi lǔǔ pǔǔǔǔǔ mai inǔetǔ. La ǔei d'intǔiǔ, rǔndǔrǔle merǔǔ mai iste de kitǔ la ǔei d'alǔ doǔlea. Sǔntǔ oamǔniǔ plǔni de spǔritǔ, insǔ aǔ nefǔerǔǔirǔea kǔ, kindǔ ũi atakǔ ǔineva

în societate, nu poate să dea îndată un răspuns spirituale ca să-și poată rezolva de adevăratul lor. Tokmai kîndă ajungă a kasă, le vine o idee mi sîntă foarte nekъжиді: de ce nu le a venită aceste idei mai 'nainte! La achemi oamenі, snipitlă este ca ună kală xpъnită kъ porъmă; este grasă mi lъchitoră, însă merpe închet. Snt alți oameni care ar vrea să vrilaze în salonne prin snipitlă loră mi să atragă atențiunea tstopa. Dar snre nenorochire, snipitlă mi ideile lъchitoare li vine kam tprziă, tokmai kîndă se nogoarъ ne skapъ dъpъ ce a zisă adio societatei. Să-și inkînșaskъ čineva kîtă de nenlъkăt mi sîrъ timp este acest snipitlă ne care Jean Paul lă nъmente «snipitlă skъpei». Snipitlă acestoră oamenі, este ca o sigtă leneshъ care aduce sare dъpъ ce s'a skъlată de la masă.

Am kъnoskătă ună omă foarte snipitlă însă kam distraktă. Acestă omă avea ună kъsрră kъ tpekîndă înaintea lă, mai kъ seamă în tprzъrъ, ună din amicitі sî, nă'ă a kъnoskătă îndată mi niči nă'ă a sarlată; tokmai dъpъ ce amiklă a tpekătă, 'i a venită în rînd: ială a tpekătă amiklă kstape mi imi nape pъ kъ nă l'emă sarlată. Ială dap ună snipt lapdif.

Așa dap, intingă a donedită ka simjirile noastre cere ună oare-kape timpă ka să lъkreze mi kъ svorlă rîndșiroră să șmează kînd mai închetă, kînd mai iste la diferiți oamenі. La ună, rîndșirile svoră închetă ka un kърkană mi la ală svoră iste ka un vlatp; dap intingă a mi mers mai denapte mi a черкатă a mъșra acaștă, isdeală a rîndșiroră noastre. Dap kъmă o s' mъșrămă „svorlă rîndșiroră?“ Ială kъm:

Lăkrapea ideiloră mi simjiriloră noastre se poate mъșra dъne efektlă loră. Apoi isdeala loră se poate mъșra de la închenatlă lăkrъpei unei impresiuni simjirile, pînt la închenatlă lăkrъpei a unei mișkъrî korespondente. Să dъmă snre acaștă ună esemplă esplikativ.

Ună omă pîndă mîna sa ne masă, prin întințare, a dată acolo neste ună akă care 'i a înșenată deșetă; acaștă impresiune 'i a prodъșă o dъpepe vie; efektlă acesteі dъperi era kъ omă a tras mîna sa mi a denșrat' o din loklă unde era. O asemenea întințare este foarte komșnă, în kîtă nimini nă' i dъ niči o atențiune; kъ toate achestea, este ună aktă psihologică foarte komplikată. Adikt, kîndă aklă a înșenată vî-

flă deșetlă mi, în momentlă acesta, simjirile acesteі atinșeri s'a komunikătă kreeriloră mei print' ună dъosebită neră simjitoră care merpe de la vîrșlă deșetlă pînt la kreerі. Nșmai în șrma acesteі komunikatiuni, kreerii mei aș fostă intuitivă kъ la vîrșlă deșetlă s'a întințată ună lăkrъ nenlъkătă, dъreposă. Akșm kreerii, ka domitorlă korplă, ordonează ună ală neră mișkъtoră care este în komunikatiune kъ mișkî deșetlă atinșă, ka s' s' petragъ deșetlă din loklă acesta; nerălă asklă, intințare ne mișkîs care petrașe deșetă mi kъ achestea s'a terminată reakțiunea kreeriloră în kontra impresiunei dъrepose a aklă. Dakъ s' ară nștea mъșra kîtă timpă trece de la atinșerea deșetlă prin akă, pînt la petrașerea minei, aștă mi isdeala simjiriloră mi rîndșiroră noastre. Dap intingă a ajunșă prin niște esperimente ingenioase a mъșra esaktă mi acaștă isdeală mi aș a rșită kъ simjirile mi rîndșirile noastre fakă int' o sekъndă ună dъmă de 180 nișoare (30 stîjkeni). D. Helm-Holz mi D. Dubois Raymond aș avătă mlate mepite kъ asemenea черчетъrî delicate mi impoștante. Așa dap dakъ, snre esemplă, s' ară rși ună omă kъ ună korпă d' o lъnțime de 30 stîjkeni, acestă omă ară simjiri dъrepea deșetlă înșenată, tokmai neste o sekъndă. Dap fîndă kъ nu se rșește ună omă d' o lъnțime de 30 stîjkeni, Natșralisti aș fъkătă esperimente kъ alte animale înșestrute de natșră k' ună korпă mai lъnță, s. e. kъ balena care are o mъșime de 80 pînt la 100 nișoare mi aș s' aș inkredintată kъ înșenindă koada balenei, animală o mișkъ tokmai neste o sekъndă, kъči ka s' treakъ întințintărea dъrepei de la koada la kapă balenei, adikt un dъm de 90 nișoare mi ka s' treakъ ordină denșrărei koadei, de la kapă (kreerі) pînt la koada, a treshită iar s' fakъ ună dъmă de 90 nișoare; prin șrmape pentră dъșlă mi întorșlă simjirеi mi voingei a avătă treshintă tokmai timpă ună sekъnde.

Sînt ună oamenі care priimeskă o palmtă mi totă nă' mi petragă obraz. Lămea zîce kъ aș «o nеле groașă.» Să vede kъ nелеa loră este aș de groașă în kîtă simjirea palmei ajunșe prea tprziă la rezidența kreerilor lor, la acestă svberană leneshă, ka ună svberană din Asia,

Алте есперименте ащ доведитъ къ тече а зечеа парте а знеі секнде пінъ кіндъ крееріле омълзі пріимеште кшоштинга д'опі-че імпресіоне зрматъ пе о парте естеріоаръ а корпълзі нострѣ; апоі іарѣ тече а 100 парте а знеі секнде пінъ кіндъ знѣ мѣшкіѣ алъ корпълзі ескътеазъ воінга крееріорѣ саѣ опдинъ че а пріімітѣ д'акодо. Аша дарѣ, інтр'о імпресіоне ші о мінкаре кореспондентъ, тече тинпълѣ де 1 1/4 пінъ ла 2 а зечеа пѣрці а знеі секнде. Інсъ ачестѣ тинпѣ дѣферазъ ла дѣферіціі оамені. Еатъ есакта мѣсъръ а ізделей „зборълзі гіндѣріорѣ“ ноашре!

Кіндъ борвімѣ акъмѣ къ знѣлѣ аре знѣ сніртѣ маі істе ші алълѣ аре знѣ сніртѣ маі лешѣ, ізделецемѣ акъмѣ къ ачесте кѣвнте знѣ сімѣлѣ реалѣ; адекъ ла знѣлѣ денеша телеграфікѣ каре поартъ кшоштинга де ла корпъла ла крееріі къ децетъла с'а інденатѣ, мерце маі істе ла знѣла де кінѣ ла алълѣ; асемenea ші денеша телеграфікѣ каре поартъ опдинълѣ де ла крееріі ла мѣшкіла децетълзі ка сѣ се ретрагъ, мерце іарѣ ла зніі оамені маі істе де кінѣ ла алціі. Дарѣ

інтокмаі кѣмѣ сінтемѣ ін старе а кіштїра прїн есерціціѣ о ащерїтате ін сімѣлїре ноашре; пре-кѣм артистѣл вїртосѣл, дѣне че а кінтат мѣл пе зн пїанѣ, а кіштїратѣ о маі маре ащерїтате ін мї-пеле сале де кінѣ знѣ омѣ опдинарѣ; асемenea сінтемѣ ін старе а есепса ші крееріі номтрїі ші знѣ омѣ каре медїтеазъ мѣлѣ къ крееріі, довіндеште о маі маре ащерїтате де кінѣ зн алѣ омѣ каре н'а есепсатѣ ачестѣ органѣ новїлѣ.

Аша дарѣ сѣ нѣ се маі пїангъ астзї пї-мenea къ тинпълѣ зборъ істе; кѣчї, знѣ омѣ ін-делент, зн ом каре лѣкреазъ къ кѣнѣ, поате сѣ о-вїчнїаскѣ крееріі сѣ а збора інкѣ маі істе де кінѣ тинпѣ, а продъче інтр'он тинп маі мѣлте ідеї де кін зн алт ом; апоі къ кін зн ом продъче маі мѣлте ідеї, къ атїт трѣеште маі мѣлѣ; кѣчї мѣсѣра есі-тїнгеї ноашре пе ачест пѣмїнт есте нѣмерѣл ідеїор ші акціѣніор каре ле ам продѣс ін ачестѣ вїадѣ. Аст-селведем де мѣлте опї тїнерїі каре аѣ трїїт мѣлѣ ші вѣтрїніі каре аѣ трїїтѣ фоарте пѣгїнѣ. Кїте одатъ знѣ вѣтрїнѣ де 70 де ані, есте знѣ вѣїецелѣ, ші моаре ка зн копїлаш! Че паролїа соартеї а знора оаменї!—

Istoria пѣмїнтѣлзі. *)

I.

BCU Cluj / *Arhivea пѣмїнтѣлзі* Library Cluj

Шїїнга позїтївѣ че о авемѣ деспре ценълѣ нострѣ, імѣрѣїшеазъ нѣмаї снацілѣ де патрѣ мїї де ані чѣлѣ мѣлѣ; дїнколо д'ачеастѣ епоктъ, есте пентрѣ історїа ноаштрѣ знѣ каосѣ, знѣ інтѣ-перїкѣ адїнкѣ.

Дар історїа черълзі імѣрѣїшеазъ пентрѣ ної о сферѣ маі маре, де кінѣ кіарѣ історїа ноаштрѣ пропрїе; кѣчї прїн іероглїфеле еціїтїене, прїн апалеле (календареле) астрономїче алѣ Кїнезі-лорѣ, шїтїмѣ че с'а інтїмплатѣ пе черѣ 'наїнте къ 4500 ші кіарѣ 'наїнте къ 5000 де ані; че позї-ціѣне абеа атнчї соареле ін черѣ, че комете ші планете с'аѣ арѣлатѣ атнчї.

Ачестѣ снаціѣ де патрѣ ші чїнчї мїї де ані, кінѣ де маре ші імєнсѣ есте ін рапортълѣ нострѣ, есте знѣ нїмїкѣ, знѣ мїнѣлѣ ін рапортълѣ есістенгеї глобълзі нострѣ; аша дар, історїа гло-бълзі нострѣ імѣрѣїшеазъ ші знѣ снаціѣ інкѣ мѣлѣ маі маре де кін ачела кшоскѣтѣ ал черълзі.

Дар ші докшментеле історїей пѣмїнтѣлзі сінтѣ мѣлѣ маі валѣїлѣ де кінѣ ачеле алѣ че-

рѣлзі ші алѣ омълзі; кѣчї аїчї авемѣ нѣмаї тра-дїціенї ваѣе, сѣнхсе індоеїлорѣ, пе кіндѣ історїа пѣмїнтѣлзі се вазеазъ пе знѣ архївѣ історїкѣ, есактѣ, позїтївѣ; несѣнхсѣ ла нїчї о індоеїлѣ. А-чѣастѣ архївѣ нѣ е де хѣрлїї, чї де нїетре шї де нїсїнѣ каре се алѣ сѣст пївнїцелѣ ноашре.

Дар інтокмаї ка о карте прѣчїоасе н'аре нїчї о валѣаре пентрѣ оаменїі карїі нѣ шїїѣ с'о чїтеаскѣ шї парѣ къ нѣ есістѣ пентрѣ дїншїї, аша шї архїва пѣмїнтѣлзі п'а авѣлѣ нїчї о валѣаре пентрѣ омѣ, пінъ кіндѣ н'а шїїлѣ сѣ о чїтеаскѣ шї с'о прїчѣанѣ. Токмаї ла сфїршїтѣлѣ секолъ-лзі трекѣлѣ, снїрїтѣлѣ омълзі а рѣзмітѣ а демїфра алфаветълѣ ачестей архїве шї а се інкредїнга прїн нїште рѣмѣшїїцрї гѣсїте ін сінѣлѣ пѣмїн-тѣлзі, къ пѣмїнтѣлѣ нострѣ абеа дѣферїте епоче алѣ есістенгеї сале, фїе-каре деосебїндѣсе прїн карактере парїкѣларе каре ле а арѣлатѣ атнчї сѣнрафага пѣмїнтѣлзі, ка шї прїн парїкѣларїтатеа формелорѣ вѣцетале шї аїмалѣ че аѣ есістатѣ атнчї пе пѣмїнтѣ.

*) ПОТЪ. Амѣ пѣлїкатѣ ачестѣ арїколѣ ін „Календарълѣ Ромѣнълѣ“ анълѣ корентѣ; інсѣ сѣвїектѣлѣ арїколѣлзі сїндѣ інстрѣкївѣ, м'а дѣтермінатѣ а'лѣ інсепа шї ін жѣрпалълѣ нострѣ.

Totă asemenea arhivă a arătată că epoca de
în care sămănăm mii de ani care cuprind istoria
planetelor noastre, nu este nimic decât pe lângă epocile
existenței străvechi și chiar înmărmurită istorie
noastră că mii și mii de ani, tot nu va
ajunge departe la istoria străvechi.

La asemenea cunoștințe, ne a adus niște
reședințe neprevăzute în zilele străvechi,
care formează acolo serii exacte compuse de
strate succesive una peste alta într'un ordin
exact și nevariabil, fie-care caracterizând o

epoca de timp și a straturilor, și înlocuim în-
tr-o parte, nașterea se formează într'un ordin
consecvent și nevariabil, așa și stratele în
arhivă străvechi se formează într'un ordin e-
sac și continuat, de la epocile cele mai
posterioare și urmând până la epocile cele
mai primitive, cele mai antice.

Dar nu numai niște și niște, ci și răsădit
de vegetale și de animale formează o
parte însemnată în arhivă străvechi; căci din
caracterele și formele acestor petșistice a-

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Arborele
Sigitaria.

Mamuth
în vremea
de Cicas.

Ichthyosaurus.

Pterodactylus.
Plesiosaurus.

Iguanodon.

Tab. 103. 18 plantele și animalele Antedeliene.

animale, ne dăm cunoașterea timpului și epoca stră-
vechi în care au existat.

Aici observăm o circumstanță interesantă
și generală, adică: că atât timpurile mai vechi
în trecut, cât și stratele sunt mai antice;
că atât petșisticele animale care se găseau în
acele timpuri mai diferite de zilele care se află acum
ne prezintă străvechi; din contra: că atât
stratele sunt mai succesive și mai moderne,
că atât petșisticele animale care aparțin într'un
sens sunt mai analoge cu zilele care există acum

pe suprafața globului nostru. Așa într-o epocă
nu mai puțin anterioară de la epoca actuală, se
găseau animale înmărmurate care seamănă
cu elefanții nostri: precum Mamuth (Elephas
primigenius) care se deosebește de elefanții
noștri numai în ceea ce privește epoca în care trăiau
și că au avut pe lângă ei o perioadă, cum
și în ziua de azi (elefanții d'acum nu au pe lângă ei)
și că trăiau în zilele fierbinții pe lângă elefanții de
acum trăiesc numai în climă foarte caldă.

Asemenea există în trecut, schelete de Ma-

stodonte saș de Elefante ȳirantice antedelbiane; ȳsemenea a existatȳ mai ȳnainte ȳnșȳ червșȳ de dimensiȳni mȳlțȳ mai mari de kȳtșȳ ачеле че еsistȳ акșm.

ȳnșȳ алțȳ animalȳ monstrȳoșșȳ, кȳре а еsistatȳ вȳ periode antedelbiane, еsтȳ Mylodon robustus, алțȳ кȳрșia skelete s'аș rȳsitȳ вȳ America la Rio de la Plata. Елțȳ seamȳnțȳ кȳ animalȳлȳ „Ai“ sașȳ лeneușȳ d'акșmșȳ (vezȳ Isisșȳ 1857, No. 2), вȳnsȳ аveа о dimensiȳne mȳlțȳ mai ȳirantikȳ de kȳtșȳ ачestȳ animal вȳ timpul акșвал.

ȳар мȳ plantele din епока ачeasta antepioарȳ, seamȳnțȳ mȳlțȳ кȳ plantele акșвале; кȳчȳ молитșȳл, брадșȳл, арȳарșȳ мȳ злмȳл аș еsistat вȳainteа delbianȳлȳ ка мȳ акșm, fiind—кȳ се rȳseuते вȳ пȳmintȳșȳ, frȳnzеле мȳ florile ачestȳрșȳ plante bine conservate, вȳnsȳ вȳmȳetpȳte. Nșȳmai о plantȳ d'аȳtȳnȳчȳ s'a stinsȳ мȳ нȳ mai еsistȳ акșm; asta еsтȳ вȳ fel de молитȳ (pinus succinifer) din кȳре provine kȳkȳлȳрȳșȳ кȳре се rȳseuते вȳ зȳеле локȳрȳ вȳ пȳmintȳșȳ мȳ вȳ alte локȳрȳ ла малȳлȳ мȳрȳи.

S'арșȳ пȳtea чȳнева sȳ ne вȳtreбе: кȳ дакȳ rȳsimșȳ вȳ ачeste strȳte sșȳperiope antedelbiane але пȳmintȳлȳлȳ алȳtea plante мȳ animalȳ кȳре seamȳnțȳ кȳ plantele мȳ animalȳ че trȳesk акșm, оаре нȳ s'a rȳsitȳ мȳ skelete de оamenȳ antedelbianȳ? Kestisnea ачeasta а fostȳ desȳvȳtȳtȳ de mai mȳlțȳ оamenȳ de вȳtiȳngȳ вȳ diferȳte modȳрȳ мȳ епоче. Вȳ sekoȳлȳșȳ trȳekȳлȳ, savantȳлȳ pȳfesorșȳ Schleichlezer вȳ Германия а rȳsitȳ вȳ skeletȳ вȳmȳetpȳtȳ (fosilȳ) мȳ а zisșȳ кȳ asta еsтȳ skeletȳлȳ ȳnșȳ om antedelbian; л'а мȳ нȳmit „homo deluvii testis (omȳлȳ martȳрȳлȳ потȳнȳлȳ)“ вȳnsȳ ȳnșȳ еsamenșȳ mai еsaktȳ а провȳлȳșȳ кȳ ачestȳ skeletȳ нȳ е de omșȳ, чȳ d'o монȳрȳлȳ (Salamander) antedelbianȳлȳ foarte ȳirantikȳ. Пе ȳрmȳ, s'a rȳsitȳ пе вȳnsȳла Guadeloupe вȳmȳte skelete de оamenȳ вȳmȳetpȳte мȳ зȳиȳлȳ мȳ аș вȳkinșȳitȳ кȳ аȳчȳлȳ sȳnșȳ вȳр skelete de оamenȳ antedelbianȳлȳ, дар пе ȳрmȳ s'a вȳzȳtȳșȳ кȳ ачeste skelete нȳ ераșȳ вȳtr'adevȳрșȳ fosile адȳкȳ оаселе skimȳate вȳ nietpe, чȳ нȳmai аконепȳte кȳ о strȳtie de пȳлȳрȳ (крȳstȳgiȳne) прекșm се аконепȳ о floare кȳ о strȳtȳ de пȳлȳрȳ kȳndșȳ о чȳнева kȳt—вȳ timpul еsнȳșȳ аȳзȳрȳлȳрșȳ din изворȳлȳșȳ кȳлдȳșȳ нȳmitȳ Snpȳdȳл вȳ Kaphsbad.

ȳеолоȳиȳ modernȳ s'аș вȳkpeдȳngȳtȳșȳ кȳ пȳнȳ

акșmșȳ нȳ s'a rȳsitȳ вȳ пȳmintȳșȳ ничȳ о рeмȳшȳngȳșȳ fosilȳ de оamenȳ antedelbianȳлȳ. Sȳ нȳшȳ вȳkinșȳaskȳ чȳнева кȳ asta еsтȳ вȳ вȳkontrȳdikȳgiȳne кȳ ачeаа че се zȳche вȳ вȳzȳlie desȳnpe потȳnșȳ (delbianȳșȳ) мȳ кȳ оamenȳ s'аș вȳmȳiȳчȳitȳ аȳzȳнȳчȳ, кȳчȳ de мȳ нȳ s'a rȳsitȳ пȳнȳ акșmșȳ, поате кȳ се вȳ rȳsi mai пе ȳрmȳ вȳ sȳnșȳлȳ пȳmintȳлȳлȳ аdevȳрȳte рeмȳшȳngȳe de оamenȳ antedelbianȳлȳ.

ȳар кȳ kȳtșȳ пе погорȳmșȳ mai жȳoșșȳ вȳ strȳtele пȳmintȳлȳлȳ, кȳ алȳtȳ dȳmșȳ mai mȳlțȳ neste animalȳ мȳ plante de forme вȳzȳре мȳ foarte diferȳte de ачеле че еsistȳ акșmșȳ пе пȳmintȳșȳ. Ачeste animalȳ din епочеле челе mai античе але пȳmintȳлȳлȳ, се deosȳbeskȳșȳ mai toate pȳrintȳ'о мȳрȳime еstraordinарȳ ȳirantikȳ, нȳstemșȳ sȳ zȳchemșȳ monstrȳoastȳ. Totșȳ d'o datȳ се deosȳbeskȳșȳ pȳin simpȳlȳicitateа оrganizȳgiȳneȳ лȳрșȳ. Аша дар s. e. нȳmai вȳ епочеле чева mai античе de kȳtșȳ perioda delbianȳлȳ rȳsimșȳ рeмȳшȳngȳрȳ de animalȳ mamifere. Nșȳmai аȳzȳнȳчȳ пȳmintȳлȳșȳ а ажȳnșȳ ла о stape пeрșektȳ вȳ kȳtșȳ sȳ поатȳ pȳiȳmȳ локȳngȳа animalȳлȳрșȳ mamifere, адȳкȳ а ачestȳрșȳ animalȳ d'o оrganizȳgiȳne пeрșektȳ мȳ mai sșȳperioарȳ de kȳtșȳ ла toate челе—л—alte animalȳ. Ла о епокȳ mai антикȳ нȳ mai rȳsimșȳ animalȳ mamifere, чȳ нȳmai пасepȳ. Mai жȳoșșȳ, се факșȳ мȳ пасepȳ пeвȳzȳte мȳ вȳ локȳлȳ лȳрșȳ се арȳtȳșȳ нȳmai pȳntȳле; дар ачeste pȳntȳле нȳ sȳntȳ ничȳо fiindȳе ничȳ мȳ пeвȳinovate ка pȳntȳлȳеле noastȳre, чȳ ничȳte монȳрȳле monstrȳoase de мȳрȳimeа ȳneȳ вȳalene адȳкȳ de 70 мȳ kȳарșȳ de 100 de пȳчȳioape! Ba вȳкȳ, skeleta ȳnșȳ pȳntȳлȳșȳ monstrȳ antedelbianȳșȳ нȳmitȳ Hydrarctos, аveа мȳрȳimeа de 120 пȳчȳioape! (Bezȳ алȳtȳрȳtȳșȳ tablȳoșȳ.)

ȳnșȳ пȳȳрȳalȳistȳ обȳсерȳвȳ, орȳ кȳ ачeste animalȳ ераșȳ аȳzȳнȳчȳ нȳmai ерȳvȳivoape, орȳ кȳ, дакȳ арșȳ trȳпȳ мȳ акșm fiindșȳ мȳ кȳрȳnivȳoape, neste пȳngȳinșȳ арșȳ fi мȳnȳkatȳ toatȳ лȳmeа. Mai кȳ seamȳ ачestȳ monstrȳиȳ mȳрȳинȳ арșȳ fi мȳnȳkatȳ toate fiindȳеле вȳȳ че се аȳлȳ вȳ sȳnșȳлȳ мȳрȳиȳрȳрșȳ. Mai totșȳ вȳ ачeаstȳ епокȳ аș trȳitȳ ничȳte animalȳ de forme алȳtȳ de вȳzȳре мȳ de stȳрȳine вȳ kȳtșȳ, обȳсерȳвȳ чȳолоȳнȳ, дакȳ нȳ s'арșȳ rȳsi вȳ пȳmintȳșȳ до bezȳ пȳȳrȳdȳsite desȳnpe еsistȳngȳа лȳрșȳ, нȳ мȳ арșȳ пȳtea вȳkinșȳ чȳнева кȳ ачeste animalȳ аș еsistatȳ вȳр'o datȳ вȳtr'adevȳрșȳ. Вȳtre ачeste animalȳ, нȳmȳimșȳ—аȳчȳ челе нȳmitȳ Plesiosaurul кȳре аveа ȳnșȳ кȳпșȳ мȳ rȳtșȳ de шарȳне, ȳnșȳ кȳрȳнȳ de

шонірлѣ шї potatoape de пешлї, знѣ Ichtheosaurul, каре ера, ка сѣ зїчемѣ аша, жэмѣтате пешлї шї жэмѣтате шонїрлѣ, Pterodactylul, о шонїрлѣ каре сѣбра їн аер шї каре ера пар' кѣ жэмѣтате шонїрлѣ шї жэмѣтате пасере. Ачестѣ анїмалѣ бїзарѣ авеа знѣ канѣ маї кїтѣ жэмѣтате мѣрїмеа а тотѣ корпѣлї сеѣ, дїнгї foapte askвїдї шї pedstabilї шї гїаре foapte тарї; ва сѣ зїкѣ ачестѣ анїмалѣ цїрантїкѣ ера знѣ карнїворѣ сѣврѣторѣ foapte перїкѣлосѣ (Bezї таблосѣ.)

Дар плантеле ачестеї перїоде сїнтѣ їар де нїште спее кѣ тотѣлѣ стреїне каре нѣ маї есїстѣ їн зїоа ачеста; асте сѣнтѣ спеедеї: Sigillaria, Lepidendron, Cicas шї Zamia.

Дар анїмалеле каре се аїлѣ їнтр'о стралѣ маї жосѣ а пѣмїнтѣлї, сѣнтѣ їнкѣ маї сїмпле їн органїзацїонеа лорѣ шї прїн жрмаре їнкѣ маї їнферїоаре їн скара сїїнделорѣ. Аша се гѣсескѣ жрме до вроаште каре сеамѣнѣ кѣ кїнї, дар канетеле шї дїнгїї ачестор анїмалеле доведеск кѣ ачесто вроаште анїче ераѣ д'о мѣрїме кѣ тотѣл естраордїнаро їн кїтѣ чеа маї маре спееѣ де вроаште че есїстѣ акѣм їн Амерїка, сеамѣнѣ їн прївїнга кѣ ачесто вроаште анїче, їнлокмаї ка знѣ мїкѣ вроѣчелѣ лїнѣ о вроаскѣ маре.

Џнїї 'шї їнкїнескѣ кѣ ачесто вроаште треѣхо сѣ сї fost анїмалеле рѣнїтоаре, кѣїї вроаштеле д'акѣм трѣск кѣ їнскте, дар ачесте вроаште анїтелеѣвїане рѣнїтоаре, трїаѣ до анїмалеле марї шї ераѣ адеѣтрале анїмалеле сїнѣроасе. Ла знеле але ачестор анїмалеле, дїнгїї сѣнтѣ сѣкѣдї їнтр'енѣ модѣ атѣлѣ до їнкѣратѣ їн кѣлѣ ле нѣтескѣ анїмалеле Labyrinthodonte (кѣ дїнгїї де лабїрїнтѣ). Ачесте анїмалеле кѣрїоасе, каре ераѣ тотѣ д'о датѣ пешлї, вроаскѣ шї шонїрлѣ, анїмалеле каре ле аѣ сорвїтѣ дрентѣ нстрїментѣ, знеле авеаѣ ка нїште павеѣе тарї ка нїште вроаште цестоасе, алеїе ка нїште конкїлїї (скоїчї); де авеаа натѣра а дат анїмалелорѣ лабїрїнтодонте нїште дїнгїї аша де тарї їн кїт маї кѣ нѣ есїстѣ пе лѣмеа ачеста, зн лѣкрѣ аша де таре; кїарѣ гранїтѣ, ферѣ шї оделѣ нѣ сїнтѣ нїмїкѣ їн прївїнга тѣрїмеї їн компарацїїне кѣ ачешїї дїнгїї. Еатѣ знѣ лѣкрѣ ремаркабїлѣ: Натѣра а шїїїтѣ сѣ факѣ дїн сгїрчїї їмпреснѣ кѣ варѣ, нїште дїнгїї маї тарї де кїтѣ кїарѣ ферѣ шї оделѣл.

I S T O P I A П Ъ М І N T Ъ Л Ъ І .

„Ла їнчепѣтѣ, а креат Дѣмнезеѣ черѣлѣ шї пѣмїнтѣлї; дар пѣмїнтѣлї ера знѣ хаосѣ акоперїтѣ де апеле океанѣлї, шї знѣ сѣїлетѣ зеескѣ (їлїфеа асѣпра апелорѣ; шї а зїсѣ Дѣмнезеѣ: „сїе лѣмїнѣ! шї а fost лѣмїнѣ (венецїсѣ I. 1—3).“ Кѣ ачестѣ скѣртѣ спасѣ їнчепе Бїбїлї шї кѣ Бїбїлї їнчепе Istoria лѣмеї шї а омѣлї. — Ѓн ачестѣ скѣртѣ спасѣ este копрїнсѣ тоатѣ їстопїеа креацїїнеї лѣмеї, тоатѣ їстопїеа формацїїнеї пѣмїнтѣлї; вѣрагїї акѣмѣ де сеамѣ, кѣмѣ сѣнтѣ презїнтате аїчї тоате елементеле фїзїче (пѣмїнтѣ, апѣ, аерѣ шї фокѣ) дїнтр'енѣ модѣ атѣтѣ де наїлѣ! Пѣмїнтѣлї este знѣ хаосѣ, адїкѣ о матерїе неформатѣ; о немѣрїнїтѣ шї грозавѣ аместекѣтѣрѣ дїн челе маї грозаве нѣтерї прѣпѣдїтоаре каре кѣлѣ а се нїмїчї зна пе аїта. Џнѣ їнтѣнерекѣ адїнкѣ, спїїмїнтѣлїторѣ їнѣшоарѣ ачестѣ сѣенѣ де прѣнѣдїре обшїтеаскѣ, ачесте марї револуцїїнї елементаре. О лѣнѣ їнферналѣ се сѣсїїне їнтре апеле шї їнтрѣпѣрїїчелеле пѣмїнтешїї че сїнтѣ пїсїнїте їн тоатѣ їнїлїндеѣеа знїверсѣлїї. — Дарѣ акѣмѣ знѣ гласѣ черескѣ, знѣ гласѣ порѣнчїторѣ рѣсѣнѣ нѣтрѣнзїндѣ тотѣ спадїлѣ лѣмїї, тоатѣ голїїїїнеа знїверсѣлїї; їнтр'ачестѣ мїнѣтѣ, лѣнѣта їнферналѣ а пѣмїнтѣлїї кѣ апе, їнчетоазѣ; знѣ снїрїтѣ креаторѣ, omnїстїнѣ, о їнналѣ воїнѣѣ де зїдїпе шї де орїндїїалѣ се їнїлїнде домїнїндѣ шї анѣсїндѣ асѣпра елементелорѣ реѣеле. Акѣмѣ знѣ гласѣ нѣоѣ рѣсѣнѣ, знѣ гласѣ олепнѣ, касѣ де сѣнтѣ тронѣлѣ Атотѣ-нѣтернїкѣлїї стпїрїндѣ: „сїе лѣмїнѣ“ шї їн ачестѣ мїнѣтѣ їнтѣнерїкѣлїї с'а спартѣ шї пѣмїнтѣлїї с'а лѣмїнат, с'а їннѣодобїт к'ен елемент нѣоѣ (лѣмїнѣ), в'а їмѣорѣгїїтѣ кѣ о нѣтере нѣоѣ каре д'акѣмѣ їнїнїто лѣѣ ва їнсїїїа не'нчелатѣ, ва прѣдѣче їнфїнїтеле креатспїї асѣпра пѣмїнтѣлїї, лѣѣ ва фаче театрѣлѣ грандїосѣ алѣ глорїеї Дѣмнезеїсїнїї.

Asta este їн прескѣртаре їнѣлѣсѣлїї адїнкѣ а номенїтелорѣ нѣїїне ворѣе кѣ каре Бїбїлїа не бестемте де креацїїнеа лѣмеї.

Лїнѣтѣ ачестѣ їстопїе сакрѣ де креацїїнеа пѣмїнтѣлїї, гѣсїмѣ ла тоате нацїїнїле, де ла рѣсѣрїтѣ пѣнѣ ла анѣсѣ, кїарѣ ла чеї маї варѣарї понѣлї, нїште традїїїнїї деснре космоѣенїе (зїдїпеа лѣмеї) шї ѣеорнѣсїе (нѣскѣочїреа пѣмїнтѣ-

лă). Aceste tradițiuni sânt foarte variabile, foarte deosebite în îmbrăcămînți poetice, mitologice, din care unele sânt foarte frumoase, adîncе; dar în toate aceste deosebite tradițiuni, răsîmă dăoș pînțări de cunoțenie, care trebze să privimă акмă de aproape; aceste dăoș pînțări de cunoțenie sânt: апа ми fok; aceste dăoș elemente жоакъ зп deosebită ролă în toate tradițiunile națiunilor despre creațiunea pământului. O să vedemă акмă че armonie misterioasă ми admirabilă se аліа într'aceste credințe veкi попларе ми între peșлателе кăшitate prin esperience нăоі. Acesta o să ne аrate din нăоș кă проведінга дивінă а нăсă în stăлă ideiloră neамлăі omeneskă, toate isvoареле аdevърлăі, тоатъ аdнчimea кănoштингеі лăмеі!

Naturăisii аă автă deosebite inotese асăпра нăскопії пământului, fiindă кă în аdevърă toate ideile noastre асăпра центрăлăі саă stăлă пământului, sânt inotese; лăмăритъ штиінгъ авемă нăмăі асăпра лăкрărilor че аtingă de кожа пământului, dară лăindă în seamă кă сьпълăреле челе мăі аdнчi че с'аă фкăтă асăпра пământului (prin пăуспі артезиане) н'аă ажăнсă niчi лă о аdнчimea de а жăмăтatea парте

de o miăлă географикă, не kindă grosimea пământului este мăі мăлă de o mie шante sste de miăлă географике; de аceea este învedepăтă кă sântemă foarte departe de а ne лăзда кă авемă штиінгi positive despre аceea че се жрмеазъ în stăлă пământului.

Dară aceste сьпълăрi, не аă încredінгăтă de dăoș імпрежъртăри foarte importante; fiindă кă не аă арăлатă кă, кă kită не кăсăндăмă мăі мăлă în пământă, кă алита се мъромте мăі мăлă gradăлă кăлăрелi че domnește аколо. Ама dară esperience а арăлатă кă лă тоатъ сьпълăра нăоș de меаі-zeчi stăжонi în аdнчimea, s'а сăită термометрă кă зпă gradă; prin жрмаре, vedemă кă кăлăра мерче кресkindă de лă сьрфăцъ пълă лă центрăлă пământului ми аceasta într'зпă kindă аtită de însemнатă, кă пăтомă зиче, кă în stăлă пământului domnește о кăлăрăтă неспнсь, зпă fokă nelăcelăтă, арăindă кă о пăтеро алита de імпрозитоаре în kită toate металеле ми минералеле че се аліа аколо, се tonesкă ми ferăлă nelăcelăтă. Ачестă fokă сьпълăрелескă се кiamă fokă пăstonikă (supră аdăчере аmintе лă ideea mitologică а Еленilor care 'ми imăгінă, кă Пăston, zeitatea infernală, арă pesidenга sa în центрăлă пământului). (Ва жрма)

Komunikățiuni științifice niчi.

Kemă poate vine-va să niștițe dăoș sste de talere (1000 sfanțixi) într'o zi mi să ns fактă niчikă?

Еатъ кемă. Сă пăие о переке de чiorăni гровi не niчioаре, сă се ашеазе не жрмă într'зпă рiсă ми сă шеазъ аколо лiнiштiтă niнă seара, сă нă фактă niчikă ми seара kindă skoate чiorăni, ва авеа зпă kiштiтă de 200 talere. „Че глăме!“ Ва stăpiga vititorăлă. Nă niчi о глăмă, ръспндемă, чi зпă лăкрă foarte serioză прекăмă се аратъ în жрмăтоареа повăцъ а зпăі жърналă din California. Еатъ че зиче ачестă жърналă: Лă noi (în California) рiъреле карă мăлăтă пăлвере d'арă. Kindă 'ми кăмлăрăтă vine-va о переке de чio-

pani. фкăдi de пелса de оăие, moaic о noante партеа лiнoасă а чiorănilor în меркăриш (арăint-вiш) ми не жрмă 'i пăне dимiнеага în niчioаре кă партеа пăроасă афарă, се ашезъ într'зпă рiш ми рăмiне аколо niнă seара, аtăнчi seара skođindă чiorăni ми sгădăindă-і vine, ва кăдеа афарă пăлвере d'арă în вăлоаре de 200 taleri. Еатъ кемă poate с'ми kiштițe vine-va în California într'o zi мăі мăлăтi ванi кă чiorăni de kită кă kondeis лă noi. Dară аceea че sintă чiorăni de лiнă în California sintă „piga“ ми „fante“ лă noi; кăчi зпă omă каре се окъзъ кă ачесте лăкрăрi фрăмоасе, poate сă kiштițe într'o zi мăлăтă арă ми сă нă фактă niчikă.